

УДК 911.9 ; 502.31; 504.062

І.М. Суматохіна

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГЕОМОРФОЛОГІЇ УРБОСФЕРИ

У статті розглянуто міждисциплінарні зв'язки нового науково-прикладного напрямку досліджень – екологічної геоморфології урбосфери. Визначено основні напрями і методичні принципи формування міждисциплінарних зв'язків. Установлено опорні, супутні і перспективні види міжнаукових взаємодій окресленої галузі з цілим комплексом наукових дисциплін різних напрямів.

Ключові слова: міждисциплінарні зв'язки, методи дослідження, екологічна геоморфологія урбосфери.

I. Sumatokhina

INTERSUBJECT CONNECTIONS OF URBAN ECOLOGICAL GEOMORPHOLOGY

The article examines the problem of intersubject connections of a new scientifically applied direction of research – urban ecological geomorphology. Key directions and methodical principles of intersubject connections formation are considered. The supporting, concomitant and perspective types of interscientific co-operation of the outlined industry are set with the whole complex of scientific disciplines of different directions.

Key words: intersubject connections, research methods, urban ecological geomorphology.

И.Н. Суматохина

МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ СВЯЗИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ГЕОМОРФОЛОГИИ УРБОСФЕРЫ

В статье рассмотрены междисциплинарные связи нового научно-прикладного направления – экологической геоморфологии урбосферы. Определены основные направления и методические принципы формирования междисциплинарных связей. Выявлены опорные, сопутствующие и перспективные виды междунануковых взаимодействий данной отрасли с целым комплексом научных дисциплин разных направлений.

Ключевые слова: междисциплинарные связи, методы исследования, экологическая геоморфология урбосферы.

Вступ. Розв'язання проблеми міжнаукових і міждисциплінарних взаємодій і відношень нових наукових напрямів потребує особливої уваги і детального розгляду. Екологічна геоморфологія урбосфери належить до сучасних науково-прикладних напрямів геоморфологічної науки, теоретико-методологічні засади якої продовжують формуватись. Тому розгляд міждисциплінарних зв'язків цієї дисципліни з позицій цілісності навчально-виховного процесу та розвитку інтегративних міжнаукових взаємодій є особливо актуальним.

Вихідні передумови. Формування наукових засад дослідження міждисциплінарних зв'язків як педагогічної категорії спирається на роботи М. Борисенко, В. Ільченко, І. Зверева, В. Максимової, Н. Лошкарьової, Г. Федорець, В. Федорової та інших. Міждисциплінарні зв'язки є відображенням міжнаукових взаємодій у змісті, формах і методах навчального процесу та виконують навчальну, розвиваючу, конструктивну й виховну функції. У вищій школі відбувається ускладнення міждисциплінарних зв'язків, що сприяє підвищенню рівня пізнання об'єктивної дійсності й одночасно обумовлює необхідність їх наукового обґрунтування у межах конкретних наук. Методологічне обґрунтування міждисциплінарних зв'язків екологічної геоморфології урбосфери ґрунтується на фундаментальних науково-теоретичних розробках, які стосуються гносеологічної суті цієї наукової категорії та викладені у роботах педагогічного спрямування [1 - 4].

Метою даного дослідження є обґрунтування актуальності формування міждисциплінарних зв'язків екологічної геоморфології урбосфери для сприяння процесу інтегрування наук і підвищення рівня географічної культури у студентів різних напрямів наукової і практичної підготовки.

Проблема формування міждисциплінарних зв'язків екологічної геоморфології урбосфери зводиться до вирішення таких завдань: 1) визначення основних напрямів і методичних принципів формування міждисциплінарних зв'язків; 2) встановлення опорних, супутніх і перспективних міжнаукових взаємодій окресленої галузі.

Виклад основного матеріалу. Концептуальну основу екологічної геоморфології урбосфери складають уявлення про об'єкт, предмет і методологічну базу дослідження екологічної функції рельєфу міст, які у сукупності визначають науковий каркас цього сучасного геоморфологічного напрямку. Об'єкт дослідження – рельєф та небезпечні геоморфологічні процеси, які на території промислових міст і агломерацій активізуються внаслідок спільної дії природних та техногенних чинників. Предметом дослідження є встановлення взаємозв'язків рельєфу і господарської діяльності та вивчення їх негативних екологічних наслідків з позиції впливу на формування умов життя і діяльності населення. Сутність еколого-геоморфологічних досліджень міст полягає у формуванні теоретичних основ оцінки ризику розвитку техногенно зумовлених

екзогенних процесів з метою попередження кризових або катастрофічних еколого-геоморфологічних ситуацій. Методологія дослідження ґрунтується на використанні:

- філософських основ пізнання дійсності (діалектики як сучасної загальної теорії розвитку й руху, філософії науки як комунікації моделей та інтерпретацій; філософських принципів історизму, причинності та практики; загальнофілософських методів аналізу і синтезу та ін.);

- загальнонаукової методології (теорії ігор і ризику, безпеки життєдіяльності; сукупності загальнонаукових методів);

- методології географічної науки (системного підходу; сучасних парадигм, які проголошують об'єктивну нерозривність взаємодії суспільства з природою; методів: натурних спостережень, тематичного картографування, порівняльно-географічно-

наук. Методологічні особливості обумовлюють міждисциплінарні зв'язки, які реалізуються у таких напрямках: 1) в системі природничих наук; 2) в системі галузевих наук геоморфології; 3) в системі дисциплін різних напрямів професійної і практичної підготовки фахівців. Функції міждисциплінарних зв'язків цієї галузевої науки полягають у синтезуванні та поглибленні знань і вмінь студентів та підвищенні їхнього науково-методичного рівня.

Можна виділити основні методичні принципи формування міждисциплінарних зв'язків екологічної геоморфології урбосфери, які обумовлюють розвиток системного мислення студентів і вміння переносити й узагальнювати знання з різних дисциплін, а саме: опора на теоретико-методологічну базу низки дисциплін різних напрямів, зокрема, філософських, математичних, економічних, юридичних, інженерно-технічних; міжнаукові взаємодії у змісті структур-

Таблиця

Міжнаукова взаємодія екологічної геоморфології урбосфери з окремими дисциплінами різних напрямів підготовки фахівців у вищій школі

Назва курсу	Назва теми	Основні питання	Еколого-геоморфологічна інформація
Напрямок підготовки фахівців: юридичний			
Екологічне право	Правова природа екологічних і суміжних з ними прав громадян	Поняття і правові засади забезпечення екологічної безпеки. Види екологічної безпеки	Чинники утворення геоморфологічних небезпек та правові механізми управління ними
	Порядок компенсації шкоди, заподіяної природному середовищу через порушення екологічного законодавства	Цивільно-правова відповідальність і відшкодування шкоди, заподіяної порушенням екологічного законодавства	Методичні особливості встановлення тарифів і ставок екологічного страхування від реалізації геоморфологічного ризику
Напрямок підготовки фахівців: економічний			
Концепція сучасного	Економічна оцінка природних ресурсів. Оцінка економічних збитків від порушення компонентів природного середовища	Методи економічної оцінки природних ресурсів. Підходи до оцінки антропогенних змін компонентів природного середовища	Методичні підходи до оцінки рельєфу як містобудівельного ресурсу, методика оцінки економічних збитків від порушення рельєфу внаслідок господарської діяльності
	Економічна ефективність природоохоронної діяльності	Критерії екологічної та економічної ефективності	Розрахунки економічного ефекту заходів запобігання геоморфологічного ризику
Напрямок підготовки фахівців: інженерно-технічний			
Екологія міських систем	Екологічні проблеми міст України		Несприятливі еколого-геоморфологічні ситуації на території міст України.
Інженерна екологія	Теоретичні основи інженерної екології	Класифікаційна модель видів техногенних впливів на абіотичні компоненти міст. Класифікація промислових регіонів по принципу техногенного впливу на природне середовище	Карти «Геоморфологічні небезпеки та управління ними на території міст», «Оцінка техногенного впливу на геоморфологічне середовище міст», «Техногенні трансформації рельєфу міст» Методика оцінки техногенного впливу на рельєф.
	Економічні аспекти охорони навколишнього середовища	Економічні механізми управління екологічними ризиками	Методика визначення критеріїв екологічного страхування на основі показників геоморфологічного ризику

го, систематизації і типології, аналізу взаємозв'язків і взаємозалежностей, експертної оцінки);

- геоморфологічної методології (концепції екологічної геоморфології).

Сучасна екологічна геоморфологія урбосфери є результатом міждисциплінарних досліджень, які використовують емпіричну базу і методи багатьох

них елементів дисциплін різних наукових напрямів, які націлені на дослідження з різних позицій одного об'єкта (природного середовища та його компонентів) і предмет (зміни природного середовища внаслідок господарської діяльності); розвиток наукових засад різних дисциплін на основі використання загальної методичної та емпіричної бази (емпіричних даних,

наукових методів дослідження, загальних закономірностей розвитку процесів і явищ).

Аналіз програм навчальних дисциплін, які викладаються в класичних і технічних університетах, дозволяє встановити різні форми міждисциплінарних зв'язків. Міжнаукові взаємодії екологічної геоморфології урбосфери виявляються на рівні опорних, супутніх і перспективних зв'язків з різними науковими дисциплінами. Еколого-геоморфологічний аналіз і його результати дозволяють розглядати екологічну геоморфологію урбосфери як дисципліну, що забезпечує пояснення закономірностей утворення геоморфологічних небезпек і ризиків, взаємозв'язків та взаємозалежностей у системі «геоморфологічне середовище – господарська діяльність». Тому опорні зв'язки існують перш за все з філософією (на основі світоглядних теорій, концепцій, філософських методів) і математичними науками. Серед останніх особливе значення мають окремі структурні елементи таких дисциплін, як вища математика з основами математичної статистики (теми: «Теорія імовірності», «Теорія невизначеності», «Методи математичної статистики», «Метод математичної формалізації» тощо) та інформатика з основами геоінформатики (теми: «Пакети програм та робота з ними», «Можливості графічних побудов»).

Екологічна геоморфологія урбосфери розглядається як джерело міжпредметної інформації, що використовується у процесі дослідження одного об'єкта і предмета в окремих структурних елементах наукових дисциплін різних напрямів підготовки (табл.). Супутні і перспективні зв'язки вона має з рядом дисциплін економічних (концепція сучасно-

го природокористування), юридичних (екологічне право), інженерно-технічних (інженерна екологія, екологія міських систем) напрямів підготовки для формування у студентів різних спеціальностей уявлень про розвиток процесів і явищ у просторі і часі.

Реалізація міждисциплінарних зв'язків призводить до взаємодії і взаємопроникнення дисциплін різних напрямів на змістовно-інформаційному рівні. Так, з метою підвищення рівня географічної культури, формування уявлень про розвиток процесів і явищ об'єктивної реальності у просторі і часі в процесі підготовки екологів інженерно-технічного напрямку доцільно використовувати картографічні матеріали та емпіричну еколого-геоморфологічну інформацію. Підвищенню рівня науково-методичної підготовки майбутніх юристів сприятиме розуміння основних чинників і механізмів утворення геоморфологічних ризиків на території міст. Водночас управління ризиками ґрунтується на поєднанні різних механізмів – юридичних, економічних, організаційно-технологічних та інших.

Висновки. Проведені дослідження засвідчують існування комплексу дисциплін різних напрямів підготовки фахівців у вищій школі, які об'єднані тісними взаємодіями з екологічною геоморфологією урбосфери. Ці науки взаємодіють, взаємопроникають і об'єднані змістом окремих структурних елементів, системоутворюючими ідеями, поняттями, методичною базою. Навчальні програми цих дисциплін дозволяють реалізувати зв'язки між ними на змістовно-інформаційному і організаційно-методичному рівнях.

**Рецензент – кандидат педагогічних наук
О.І. Переворська**

Література:

1. Борисенко М. Міждисциплінарні зв'язки як засіб формування у студентів світоглядних поглядів / М. Борисенко // Вища школа. – 2004. – № 3. – С. 17-19.
2. Костюк Н.Т. Об'єктивна зумовленість і діалектика інтеграції сучасного наукового знання / Н.Т. Костюк. – К.: Вища шк., 1998. – 327 с.
3. Федорець Г.Ф. Міжпредметні зв'язки в процесі навчання / Г.Ф. Федорець. – К.: Народна освіта, 1985. – 245 с.
4. Федорова В.М. Межпредметные связи / В.М. Федорова, Д.М. Киришин. – М.: Педагогика, 1989. – 215 с.

УДК 37.026.9.159.947.5.911.3.33

В.И. Тимашова

СООШ № 14, г. Мелитополь Запорожской обл.

МОТИВАЦИЯ В ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

В статье рассмотрены мотивы творческой деятельности школьника на составление модели современного аграрного сектора экономики Украины, рассматриваются его проблемы и пути их решения.

Ключевые слова: мотивация, творческая деятельность, сельское хозяйство, индексно-кадастровая карта, аренда.

V. Timashova

MOTIVATION IN PUPILS' CREATIVE WORK

Motivation in pupils' creative work considering models of modern Ukrainian agricultural sector of economics, its problems and ways of their solution are discussed in this article.

Key words: motivation, creative work, agriculture, index-cadastral map, lease.